

פרשיות לימוד (סילבוס)

שם הקורס: תקשורת והגירה

קוד הקורס : 640570-50

שם המרצה: ד"ר זילברג נטשה

שנת לימודים: תשע"ב

היקף שעות: 2 (ש"ש)

א. מטרת הקורס:

הקורס נועד להרחיב את הדיון בנושאים המצויים במרכזו של השיח העכשווי, תוך התמקדות בסוגיות שונות המעסיקות את החברה הישראלית ולפתח השיח הביקורתי, בהתייחסות לתופעות הגירה ומגע עם בני קבוצות חברתיות-תרבותיות שונות, כבסיס להבנת מציאות המפגש החברתי בכלל ובחברה בישראל בפרט.

ב. תוכן הקורס: (נושאים)

הקורס יציג תיאוריות שונות על תהליכים פוליטיים, חברתיים ואתניים ושינויים תרבותיים הקשורים בהגירה. נדון בבעיות של מהגרים תוך שימוש בדוגמאות קלאסיות על גולות מהגרים גדולות בעולם. הקורס ידגיש את המחקר בנושאי עליה וקליטה, תקשורת של המהגרים בעולם ובישראל, עדתיות וזהות, רב-תרבותיות ומודרניזציה.

מהלך השיעורים: הרצאות ודיונים, קריאת הפריטים הרלוונטיים מידי שבוע, תרגילים, ניתוח סרטים.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

1. מבוא. מיון דפוסי הגירה ותהליכי הגירה במציאות גלובלית משתנה. מאפייני ההגירה הבינלאומית בת זמננו – מגמות וכיוונים.

טיפולוגיות של הגירה. גורמים להגירה. מהי הגירה? כיצד ההגירה משתנה מבחינת עוצמה מספרית לאורך זמן, ומהם כיווניה של תנועת ההגירה?
מונחי יסוד: הוליזם, "הגירה פנימית" / הגירה בינלאומית (הגירה הכפויה - הגירה כלכלית; הגירה לצמיתות ו"חוזרת". "משיכה" - "דחיפה".
קריאה:

Castles, Stephen & Mark Miller, M. J. (1998). The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World, Second Edition, London: Macmillan.

ראסל הוכשילד ארלי. **אהבה וזהב**. - בתוך: האישה הגלובלית, בעריכת של ברברה ארנרייך וארלי ראסל הוכשילד. בבל, תל-אביב.

קריאה מומלצת:

Massey S. Douglas et al. Causes of migration. In Guibernau Montserrat and John Rex.

(Eds.). The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration. Polity Press: Cambridge, Oxford and Malden, part II, chapter 7 Migration Theory, Ethnic Mobilization and Globalization), 257-269.

פארפיט מייקל. הגירה ונדידה. לקראת סוף האלף. נשיונל ג'אוגרפיק, אוקטובר, 1998, (5), 1-35.

2. תיאוריות על תהליכי ההגירה ודרכי ההשתלבות בחברה הקולטת. רב-תרבותיות, רב-מעמדיות ו"כור היתוך".

קריאה:

בר-יוסף רבקה. דה-סוציאליזציה ורה-סוציאליזציה: תהליך ההסתגלות של עולים. משפחה, קליטה, עבודה. היבטים סוציולוגיים על החברה הישראלית, ירושלים, 1990, 133-151.

ברי ג'ון (2003). מכור היתוך לרב-תרבותיות: השלכות למערכת ההשכלה הגבוהה ולהכשרת עובדי הווחה וחינוך. בתוך: לשם אלעזר ודורית רואר-סטריאר (עורכים), שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש, הוצאת מגנס, 113-125.

דפוס חברה בישראל. אוניברסיטה הפתוחה, יחידה 3, עליה וקליטה. (בעריכת רהט רבקה & ש.ג. אייזנשטדט) ת-א, 1986.

קריאה מומלצת:

הורביץ ת. תשומות ערכיות לתהליך העליה והקליטה בגל שנות ה-90. ישראל לקראת שנות 2000. ירושלים, 1996.

לרר זאב. פסיכולוגיה של הגירה, ג'וינט-מכון ברוקדייל, 1992, 16-37.

3. מבוא תיאורטי כללי: קהילה ותקשורת בעידן הגלובליזציה ורב-תרבותיות. הון חברתי. התפקידים של תקשורת מהגרים. קבוצות אתניות ושינויים תרבותיים הקשורים בהגירה. התגבשותם מחדש של דפוסי חיים עדתיים.

קריאה:

Riggins, S.H. (ed.), (1992). Ethnic Minority Media. Newbury Park, CA: Sage, pp.1-17, 276-287.

ולצר, מייקל. (2003). אילו זכויות מגיעות לקהילות תרבותיות? - בתוך: רב-תרבותיות במבחן הישראליות. (עורך אוהד נחתומי) ירושלים, הוצאת מאגנס, 53-61.

יונה יוסי ויהודה שנהב. (2005) רב-תרבותיות מהי? על הפוליטיקה של השונות בישראל, הוצאת בבל. **כ"ץ, אליהוא** (2001). "ואם אין לנו תרבות משלנו, בחיי, נשיג לנו תרבות!" לימודי תרבות כמחקרי שוק. בתוך: סוציולוגיה ישראלית, ג(2), 433-438.

קריאה מומלצת:

שנער, דב. (1996). תקשורת: טכנולוגיה, חברה, תרבות. כרך א. יחידות 1-3, האוניברסיטה הפתוחה, 76-91.

תמיר, יעל. (1998). שני מושגים של רב-תרבותיות. בתוך: רב-תרבותיות במדינה דמוקרטית ויהודית בעריכתם של מ. מאוטנר, א. שגיא, ר. שמיר, הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב, עם. 79-93.

4-5. תקשורת של מהגרים: מ"כור היתוך" ל"קערת סלט" או לחליפין ל"פלאפל". תשומות ערכיות לתהליך העלייה בגל שנות התשעים היבטים תרבותיים, חברתיים ולשוניים.

• שינויים חלים ברשת הקהילתית של המהגר בתהליכי ההסתגלות במדינה חדשה במשך הדורות.

• שלבים בהתפתחות של הקהילה האתנית ומוסדותיה,

• העיתונות האתנית וערוצי תקשורת אחרים של המהגרים.

נספי דן ונלי אליאס. להיות כאן ולהרגיש שם: התקשורת בשפה הרוסית בישראל. - בתוך: סוציולוגיה ישראלית. ב(2), 2000, 1-42.

זילברג נרספי ועלעזר לשם. קהילה מדומה וקהילה במציאות: עיתונות בשפה הרוסית וחיידוש חיי קהילה בקרב עולי חבר המדינות בישראל. - בתוך: חברה ורווחה. רבעון לעבודה סוציאלית, כרך 19,

9-37, 1999,

קריאה מומלצת:

הורוביץ תמר. בין שיזור להתבדלות: דפוסי קליטתם של יוצאי ברית-המועצות לשעבר בישראל בחמש השנים הראשונות לעלייתם. ביטחון סוציאלי, (45), 1996, 95-111.

סיקרון משה, לשם אלעזר. דיוקנה של עליה. תהליכי קליטתם של עולי ברית-המואצות לשעבר. הוצאת ספרים מאגנס, ירושלים, תשנ"ח, 13-38, 108-111, 291-320.

בן-יעקב, אברהם. (1998) העתונות בלשון הרוסית בישראל. בתוך: קשר, מס' 24, 2-15.

רז אבי. לבם במזרח והם בסוף מערב: עיתונות ההגירה הערבית- בתוך: המזרח החדש, תשס"ב, כרך מג, 305-326.

Bar-Haim, G. (1992). *Revista Mea: Keeping alive the Romanian community in Israel*. In S. H. Riggins (ed.) *Ethnic minority media* (pp. 196-216). Newbury Park, CA: Sage

6 . צרכן התקשורת בחברות רב-תרבותיות. דו-תרבותיות: פלורליזם ודפוסי צריכה בנושאים שונים לקהילות שונות.

קריאה:

אדוני, חנה ועקיבא כהן. (2002) צריכת תקשורת והבניה חברתית של זהויות בקרב הקהילה "הרוסית" בישראל. בתוך: יהודי ברית-המועצות לשעבר בישראל ובתפוצות, (20/21), ירושלים, מאגנס, פרסומים על יהדות ברית המועצות, אוניברסיטה העברית. 187-204.

Gillespie, Marie, Television, Ethnicity and Cultural Change, London, Routledge, 1995.

קריאה מומלצת:

הורוביץ, תמר. (1996) בין שיזור להתבדלות: דפוסי קליטתם של יוצאי ברית-המועצות לשעבר בישראל בחמש השנים הראשונות לעלייתם. ביטחון סוציאלי, (45), 95-111.

7. היבטים של זהות, תרבות ושפה בקליטת עולי חבר המדינות העצמאיות. רקע תרבותי ואידיאולוגי של עולים.

קריאה:

Adoni, Hanna, Dan Caspi, Akiba A. Cohen (2006). Media, Minorities and Hybrid Identities. The Arab and Russian Communities in Israel. Hampton press, Cresskill, New Jersey, 11-26, 139-165.

בן-רפאל א', אולשטיין ע' וגייסט ע'. זהות ושפה: ההתערות החברתית של יהודי ברית-המועצות לשעבר בישראל. בתוך: מרוסיה לישראל. זהות ותרבות במעבר הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2001, 77-99.

הורנצ'יק גבריאל. היתרונות של ריבוי זהויות: השתמעויות ממחקרים על זהות תרבותית והסתגלות. בתוך: שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש. עורכים אלעזר לשם ודורית רואר-סטריאר. הוצאת ספרים ע"ש מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים, 2003, 127-138.

זילברג נרספי. האינטליגנציה היהודית-רוסית בישראל – חיפושי מודלים חדשים של אינטגרציה. בתוך: יהודי ברית-המועצות במעבר, (19) 2000, ירושלים, 196-212.

8. הומור וסטירה חריפה בתקשורת בין-תרבותית . הומור אתני, סטירה ומלחמת תרבויות.

קריאה:

משוניס ג'ג'ון. סוציולוגיה, האוניברסיטה הפתוחה, 1999, 314-346, 462-464.

קריאה מומלצת:

Shifman, L. and Katz, E. (2005). "Just Call Me Adonai": A Case Study of Ethnic Humor and Immigrant Assimilation. American Sociological Review, 70(5): 843-

Zilberg, N. (1995, 2001). In-group Humor of Immigrants from the Former Soviet Union to Israel. In: *Language and Communication in Israel*, eds. Hanna Herzog and Eliezer Ben-Rafael, Transaction Publ., New Brunswick and London, 2001, 129-150.

שיעור 9. עיתונות מגזרים ברשת האינטרנט. תקשורת בתפוצה (diaspora) ואתניות.

קריאה:

אליאס, נלי ומרינה זלצר שורר. (2007) לגלוש ללא גבולות: העיתונות המקוונת של מהגרים מחבר העמים בישראל, בתוך הספר: [תהילה שוורץ אלטשולר \(עורכת\)](#). עיתונות דוט.קום (ספר מקוון), שנת הוצאה, שער שני.

קריאה מומלצת:

Miller, Daniel and Don Slater (2007). Relationships .In: *Anthropology of Media*. A Reader. Eds. Askew Kelly and Wilk Richard. London, Blackwell, 187-209.

Yang, G. (2003). The Internet and the rise of a transnational Chinese cultural sphere. *Media, Culture & Society*, 25, 469-490. [ON-LINE

שיעור 10-11. ייצוג מהגרים ומיעוטים בעיתונות הרוב. פוליטיקה של נראות.

מושגים: סטריאוטיפים חברתיים. סטריאוטיפים אתניים. יחסים בין-תרבותיים וסטריאוטיפים.
קריאה:

ליבס תמר, עמית קמה ומירי טלמון. [תקשורת כתרבות](#). כרך א, טלוויזיה כסביבה של תרבות היום-יום. האוניברסיטה הפתוחה, רמת אביב, 2003, כרך א, ב, 89-92, 107-122; פרק יב, יצירת משמעות כמפגש בין טקסט לבין קוראים, 153-181.

לומסקי-פדר, עדנה ותמר דפפורט (עורכות). [נראות בהגירה: גוף, מבט, ייצוג](#), מכון ון ליר בירושלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2010, פרק מבוא, (42-11) ופרק דיון: לאומיות ו"שיבה הביתה" – נראות בהקשר, 383-392.

Lemish, D. (2000). The Whore and the Other: Israeli Images of Female Immigrants from the Former USSR. *Gender & Society*, 14(2): 333-349.

קריאה מומלצת:

לאור נ., אלפרט לפלר נ., אלי אברהם, ענת פירסט. [הנעדרים והנוכחים בזמן צפיית שיא מגוון תרבותי בשידורי ערוצי הטלוויזיה המסחרית בישראל](#). הרשות השנייה, 2004.

פירסט ענת. "הטוב, הרע והנעדר", [פנים](#), 2001, 17: 86-94.

שיעור 12-13. פוליטיקה של השוני – שלבי התפתחות של זהויות קולקטיביות

תפקיד התקשורת בפוליטיקה של השוני.

קריאה:

ולצר מיכאל (תשנ"ו) הפוליטיקה של השוני, בתוך משה ליסק וברוך קני-פז (עורכים) [ישראל לקראת שנת 2000](#), הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית. ע"מ 28 – 38. (הגדרת הפוליטיקה של השוני והשלבים בהתהוות השוני).

קריאה מומלצת:

Hussain, M. (2000). Islam, Media and Minorities in Denmark. *Current Sociology*, 48(4): 95-116.

Clifford, James. Diasporas. In Guibernau Montserrat and John Rex. (Eds.). *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Polity Press: Cambridge, and Malden, part II, chapter 7 (Migration Theory, Ethnic Mobilization and Globalization).

רט "מועדון הסרט" – Film club

ג. חובות הקורס:

נוכחות והשתתפות פעילה על בסיס חומר הקריאה.

הגשת תרגיל אמצע. תלמיד/ה שלא יגיש תרגיל בזמן (בשיעור 6) – לא יוכל להשלים את הקורס.

נוכחות בכל השיעורים הינה חובה. תלמיד/ה שיחסיר יותר מ-3 שיעורים בסמסטר ללא אישורים הולמים – לא יוכל להשלים את הקורס.

מי שלא יגיש תרגיל לא יוכל לסיים הקורס. חובה להגיש תרגילים בתאריך שנקבע.

נוכחות והשתתפות פעילה על בסיס חומר הקריאה – 10%.
תרגיל אמצע – 20%
בחינה – 70% מהציון הסופי.

ביבליוגרפיה חובה:

1. **אדוני חנה ועקיבא כהן**. צריכת תקשורת והבניה חברתית של זהויות בקרב הקהילה "הרוסית" בישראל. בתוך: יהודי ברית-המועצות לשעבר בישראל ובתפוצות, 2002(20/21), ירושלים, מאגנס, פרסומים על יהדות ברית המועצות, אוניברסיטה העברית. 187-204.
2. **אליאס נלי**. שימושי תקשורת בפרקטיקות של נראות ואי-נראות: ה"שבים הביתה" בישראל ובגרמניה. בתוך: לומסקי-פדר עדנה ותמר דפפורט (עורכות). נראות בהגירה: גוף, מבט, ייצוג, מכון ון ליר בירושלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד. 2010, פרק מבוא, (11-42) ופרק דיון: לאומיות ו"שיבה הביתה" – נראות בהקשר, 383-392.
3. **בר-יוסף רבקה**. דה-סוציאליזציה ורה-סוציאליזציה: תהליך ההסתגלות של עולים. משפחה, קליטה, עבודה. היבטים סוציולוגיים על החברה הישראלית, ירושלים, 1990, 133-151.
4. **ברי ג'ון** (2003). מכור היתוך לרב-תרבותיות: השלכות למערכת ההשכלה הגבוהה ולהכשרת עובדי רווחה וחינוך. בתוך: לשם אלעזר ודורית רואר-סטריאר (עורכים), שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש, הוצאת מגנס, 113-125.
5. **דפוסי חברה בישראל**. אוניברסיטה הפתוחה, יחידה 3, עליה וקליטה. (בעריכת **רהט רבקה & ש.ג.** אייזנשטדט) ת-א, 1986.
6. **הורוביץ תמר**. תשומות ערכיות לתהליך העלייה בגל שנות התשעים. ישראל לקראת שנות 2000. ירושלים, 1996.
7. **הורנצ'יק גבריאל**. היתרונות של ריבוי זהויות: השתמעויות ממחקרים על זהות תרבותית והסתגלות. בתוך: שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש. עורכים אלעזר לשם ודורית רואר-סטריאר. הוצאת ספרים ע"ש מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים, 2003, 127-138.
8. **ולצר מיכאל** (תשנ"ו) הפוליטיקה של השוני, בתוך משה לויסק וברוך קני-פז (עורכים) ישראל לקראת שנת 2000, הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית. ע"מ 28 – 38. (הגדרת הפוליטיקה של השוני והשלבים בהתהוות השוני).
9. **ולצר, מייקל**. (2003). אילו זכויות מגיעות לקהילות תרבותיות? – בתוך: רב-תרבותיות במבחן הישראליות. (עורך אוהד נחתומי) ירושלים, הוצאת מאגנס, 53-61.
10. **זילברג נרספי ועלעזר לשם**. קהילה מדומה וקהילה במציאות: עיתונות בשפה הרוסית וחידוש חיי קהילה בקרב עולי חבר המדינות בישראל. בתוך: חברה ורווחה. רבעון לעבודה סוציאלית, כרך 19, 1999, 9-37.
11. **יונה יוסי ויהודה שנהב**. (2005) רב-תרבותיות מהי? על הפוליטיקה של השונות בישראל, הוצאת בבל.
12. **כספי דן ונלי אליאס**. להיות כאן ולהרגיש שם: התקשורת בשפה הרוסית בישראל. בתוך: סוציולוגיה ישראלית. ב(2), 2000, 455-415.
13. **כ"ץ אליהוא**. "ואם אין לנו תרבות משלנו, בחיי, נשיג לנו תרבות!" לימודי תרבות כמחקרי שוק. בתוך: סוציולוגיה ישראלית, תשס"א-2001, ג(2), 433-438.
14. **ליבס תמר, עמית קמה ומירי טלמון**. תקשורת כתרבות. כרך א, טלוויזיה כסביבה של תרבות היום-יום. האוניברסיטה הפתוחה, רמת אביב, 2003, כרך א, ב, 89-92, 107-122; פרק יב, יצירת משמעות כמפגש בין טקסט לבין קוראים, 153-181.
15. **לאור נ., אלפרט לפלר נ., אלי אברהם, ענת פירסט**. הנעדרים והנוכחים בזמן צפיית שיא מגוון תרבותי בשידורי ערוצי הטלוויזיה המסחרית בישראל. הרשות השנייה, 2004.
16. **לומסקי-פדר, עדנה ותמר דפפורט** (עורכות). נראות בהגירה: גוף, מבט, ייצוג, מכון ון ליר בירושלים, הוצאת הקיבוץ המאוחד. 2010, פרק מבוא, (11-42) ופרק דיון: לאומיות ו"שיבה הביתה" – נראות בהקשר, 383-392.
17. **ליסק מושה ואליעזר לשם**. מרוסיה לישראל. זהות ותרבות במעבר. הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2001.

18. משוניס ג'יון. סוציולוגיה, האוניברסיטה הפתוחה, 1999, 314-346, 462-464.
19. נתנזון רובי, **אחדות לאה** (עורכים). הפועלים החדשים. עובדים ממדינות זרות בישראל, קו אדום, הוצאת הקיבוץ המיוחד, 1999, 20-55, 252-280.
20. סלמון הגר. גלגולה של תודעה גזעית: מאתיופיה לארץ המובטחת. -בתוך: מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי. מכון למדעי היהדות, טי-כ, (19-20), 1997-1998, 125-146.
21. קימרלינג ברוך, מהגרים, מתיישבים, ילידים. עם עובד, תל אביב, 2004, 410-458.
22. קמפ אדריאנה ורבקה רייכמן. עובדים זרים. הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2008, פרק ראשון, א' (המדינה ומהגרים: התפתחויות תיאורטיות בסוציולוגיה של הגירת העבודה), 25-35.
23. רוזהק זאב ואריק כהן. דפוסי הכללה של "עובדים זרים" ומשטר ההגירה בישראל: ניתוח השוואתי. - בתוך: סוציולוגיה ישראלית, 2000, ג(1), 53-77.
24. ראסל הוכשילד ארלי. **אהבה וזהב**. -בתוך: האשה הגלובלית, בעריכת של ברברה ארנרייך וארלי ראסל הוכשילד. בבל, תל-אביב, 2006.
25. תמיר, יעל. (1998). שני מושגים של רב-תרבותיות. בתוך: רב-תרבותיות במדינה דמוקרטית ויהודית בעריכתם של מ. מאוטנר, א. שגיא, ר. שמיר, הוצאת רמות, אוניברסיטת תל-אביב, עם. 79-93.
26. Adoni, Hanna, Dan Caspi, Akiba A. Cohen (2006). *Media, Minorities and Hybrid Identities. The Arab and Russian Communities in Israel*. Hampton press, Cresskill, New Jersey, 11-26, 139-165.
27. Castles, Stephen & Mark Miller, M. J. (1998). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, Second Edition, London: Macmillan.
28. Clifford, James (1997). Diasporas. In Guibernau Montserrat and John Rex. (Eds.). *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Polity Press: Cambridge, and Malden, part II, chapter 7, 283-290.
29. Gillespie, Marie, *Television, Ethnicity and Cultural Change*, London, Routledge, 1995.
30. Radtke Frank-Olaf. **Multiculturalism in welfare states: the case of Germany**. In Guibernau Montserrat and John Rex. (Eds.). *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Polity Press: Cambridge, Oxford and Malden, 1997, part II, chapter 6 (Citizenship in Multicultural societies), 248-256.
31. Riggins, S.H. (ed.), (1992). *Ethnic Minority Media*. Newbury Park, CA: Sage., pp.1-17, 276-287.

2. ביבליוגרפיה רשות

1. Alba, Richard and Victor Nee. Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration. -*International Migration Review*, 1997, 31:826-874.
2. Appadurai Arjun, (1991). Global Ethnoscapes. In: Richard G/Fox. (Ed.). *Recapturing Anthropology. Working in the Present*. Santa Fe: School of American Research Press, 191-210.
3. Bar-Haim, G. (1992). *Revista Mea: Keeping alive the Romanian community in Israel*. In S. H. Riggins (ed.) *Ethnic minority media* (pp. 196-216). Newbury Park, CA: Sage
4. Cohen Robin. *Global Diasporas*, University College London, 1999.
5. Horowitz, Tamar. The Integration of Immigrants from the Former Soviet Union. *Israel Affairs*, 2005, Vol.11, No.1, 117-136.
6. Massey S. Douglas et al. Causes of migration. In Guibernau Montserrat and John Rex. (Eds.). *The Ethnicity Reader: Nationalism, Multiculturalism and Migration*. Polity Press: Cambridge, Oxford and Malden, part II, chapter 7 Migration Theory, Ethnic Mobilization and Globalization), 257-269.
7. Parillo Vincent. *Strangers to These Shores. Race and Ethnic Relations in the*

- United States, 5th ed., Allyn & Bacon, 1997, 1-122, 518-545.
8. Shuval J. & Leshem E. The Sociology of Migration in Israel: A Critical View. In Immigration to Israel. Sociological Perspectives (Studies of Israeli Society, Vol. VIII), New Brunswick and London, 1998.
 9. Shifman, L. and Katz, E. (2005). "Just Call Me Adonai": A Case Study of Ethnic Humor and Immigrant Assimilation. *American Sociological Review*, 70(5): 843-10.
 10. Yang, G. (2003). The Internet and the rise of a transnational Chinese cultural sphere. *Media, Culture & Society*, 25, 469-490. [ON-LINE]
 11. אליאס, נלי ומרינה זלצר שורר. (2007). לגלוש ללא גבולות: העיתונות המקוונת של מהגרים מחבר העמים בישראל, בתוך: תהילה שוורץ אלטשולר (עורכת). עיתונות דוט.קום (ספר מקוון).
 12. בן-רפאל א', אולשטיין ע' וגייסט ע'. זהות ושפה: ההתערות החברתית של יהודי ברית-המועצות לשעבר בישראל-בתוך: מרוסיה לישראל. זהות ותרבות במעבר. הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2001, 77-99.
 13. בן-יעקב, אברהם. (1998) העתונות בלשון הרוסית בישראל. - בתוך: קשר, מס' 24, 2-15.
 14. הורוביץ תמר. בין שיזור להתבדלות: דפוסי קליטתם של יוצאי ברית-המועצות לשעבר בישראל בחמש השנים הראשונות לעלייתם. - ביטחון סוציאלי, (45), 1996, 95-111.
 15. זילברג נרספי. האינטליגנציה היהודית-רוסית בישראל – חיפושי מודלים חדשים של אינטגרציה. - בתוך: יהודי ברית-המועצות במעבר, (19) 2000, ירושלים, 196-212.
 16. חאג' יחיא קוסאי. חלום ומציאות. מחקר על אקדמאים ערביים מישראל בוגרי אוניברסיטות בגרמניה. הוצאת רמות –אוניברסיטת תל-אביב, 2002, 131-151.
 17. פארפיט מייקל. הגירה ונדידה. לקראת סוף האלף. - נשיונל ג'אוגרפיק, אוקטובר, 1998, מס' 5, 1-35.
 18. סיקרון משה, לשם אלעזר. דיוקנה של עליה. תהליכי קליטתם של עולי ברית-המועצות לשעבר. הוצאת ספרים מאגנס, ירושלים, תשנ"ח, 108-111, 291-320, 13-38.
 19. לרר זאב. פסיכולוגיה של הגירה, ג'וינט-מכון ברוקדייל, 1992.
 20. לשם אלעזר ודורית רואר-סטריאר. שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש, מגנס, 2003, 12-111.
 21. קימרלינג ברוך. מהגרים, מתיישבים, ילידים. עם עובד, תל אביב, 2004, 410-458.